

ID: 505

An Ethnobotanical Research on Woody Ornamental Plants Used in Landscaping of Recreation Areas in Çanakkale City

Özgür Kahraman^{1*}, Necmettin Gür²

¹Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture and Design, Canakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye

²Department of Landscape Architecture, Institute of Graduate Studies, Canakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye

Abstract

As one of the most important parts of urban open-green spaces, plant material has many aesthetic, functional and ecological advantages. From past to present, builders have utilized plants for many different purposes such as medicine, food, furniture making, etc. The concept of ethnobotany, which expresses the place of plants in the human-nature relationship, appears as an umbrella concept in economic, ecological and cultural terms. Many ornamental plants that we encounter in urban recreation have ethnobotanical use and the use of these plants may differ from region to region. For this purpose, existing woody ornamental plants in four recreation areas with different qualities in Çanakkale province, which has been an important settlement of many civilizations since ancient times, constitute the main material of the study. Within the scope of the study, 2 coastal landscaping areas, 1 city park and 1 university campus were determined as research areas and the ethnobotanical uses of woody ornamental plants in these areas were examined. As a result, it was determined that 97 ornamental plant taxa had ethnobotanical uses in the areas. The majority of these plants were found to have medicinal (34.56%) and food (26.74%) uses. Considering the high ethnobotanical use potential of plant material used in urban recreation areas, these plants should be promoted, and awareness should be created. As a final result of on-site observations and statistical evaluations in the study, suggestions were made for the ethnobotanical uses of ornamental plants in urban recreation areas.

Key Words: Woody Ornamental Plants, Urban Recreation, Ethnobotany, Plant Uses

Çanakkale Kenti Rekreasyon Alanları Peyzaj Düzenlemelerinde Kullanılan Odunsu Süs Bitkileri Üzerine Etnobotanik Bir Araştırma

Özet

Kentsel açık-yeşil alanların en önemli parçalarından biri olarak bitkisel materyalin estetik, işlevsel ve ekolojik birçok artısı bulunmaktadır. Geçmişten bugüne inşalar tıbbi, gıda, eşya yapımı vb. birçok farklı amaçlar için bitkilerden yararlanmışlardır. İnsan-doğa ilişkisi içinde bitkilerin yerini ifade eden etnobotanik kavramı; ekonomik, ekolojik ve kültürel açıdan bir çatı kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel rekreasyon içerisinde karşılaştığımız birçok süs bitkisi etnobotanik kullanıma sahip olup, bu bitkilerin kullanımı yöreden yöreye farklılık gösterebilir. Bu amaçla antik dönemlerden beri birçok medeniyetin önemli bir yerleşim yeri olan Çanakkale ilinde yer alan ve farklı niteliklere sahip dört rekreasyon alanındaki mevcut odunsu süs bitkileri çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında 2 kıyı alanı peyzaj düzenlemesi, 1 kent parkı ve 1 üniversite kampüsü yerleşkesi araştırma alanı olarak belirlenmiş ve buradaki odunsu süs bitkilerinin etnobotanik kullanımları incelenmiştir. Sonuç olarak alanlarda 97 süs bitkisi taksonunun etnobotanik kullanımlarının olduğu belirlenmiştir. Bu bitkilerin çoğunluğunun tıbbi (% 34.56) ve gıda (% 26.74) amacıyla kullanımlara sahip olduğu görülmüştür. Kentsel rekreasyon alanlarında kullanılan bitkisel materyalin etnobotanik kullanım potansiyellerinin yüksek olduğu göz önüne alındığında, bu bitkilerin tanıtılması ve farkındalığının oluşturulması gerekmektedir. Çalışmada yerinde gözlem ve istatistiksel değerlendirmelerinin nihai sonucunda kentsel rekreasyon alanlarındaki süs bitkilerinin etnobotanik kullanımlarına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Odunsu Süs Bitkileri, Kentsel Rekreasyon, Etnobotanik, Bitki Kullanımları

Giriş

Kentsel açık-yeşil alanlar, kent yaşamının çok önemli bir elemanıdır. Kent içerisinde sosyal yaşamı destekleyerek estetik ve ekolojik öneme sahip etkileri ile birlikte kent gelişiminin sağlıklı olmasını sağlarlar. Kentsel açık-yeşil alanların ve kent ekosisteminin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından süs bitkilerinin önemi yok sayılamaz. Kent yaşamına katılarak süs bitkileri insan-doğa ilişkisini güçlendirerek mental açıdan insanları rahatlatarak uyumlu alanlar yaratılmasına yardımcı olurlar (Erduran Nemutlu, 2013).

İnsanlar geçmiş zamanlardan beri bitkileri kullanarak şifa bulmak, beslenmek, korunmak, barınmak, avlanmak vb. ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bitkilerin bu şekilde kullanılmaları etnobotanik teriminin doğmasını sağlamıştır (Akan ve Bakır Sade, 2015). Etnobotanik geçmişten bu yana bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı ya da kullanım biçimi olarak tanımlanabilir. Etnobotanikğin temel dayanağı, bitkilerin insanlar tarafından hangi amaçlarla ve nasıl kullanıldığı olmasının yanında insan-doğa ilişkisinin tarihi, coğrafi, kültürel vb. yönlerini de araştırmaktır (Demir vd., 2017). İnsan-doğa ilişkisinde bitkilerin rolünün ortaya konulmasında önemli bir etmen olan etnobotanik, dünyada bitkilerin şifa kaynağı olarak kullanılmasına büyük katkılar sağlar. Özellikle ülkemiz gibi zengin floraya sahip yerlerde insanlar günlük yaşamlarında bitkileri kozmetik, eşya yapımı gibi farklı durumlarda çok yoğun şekilde faydalanmaktadır (Korkmaz ve Alpaslan, 2015). Tüm bu farklı kullanımların yanında bu bitkilerin süs bitkisi olarak kent içerisinde rekreasyon alanlarında da kullanıldığı görülmektedir. Parklar, refüjler, kıyı alanları, kampüs yerleşkeleri vb. birçok farklı nitelikteki rekreasyon alanlarında kullanılan süs bitkilerinin etnobotanik kullanımlarının olması mümkündür. Etnobotanik bilgilerin ve kullanımlarının gelecek nesillere aktarılması ve farkındalığının oluşturulması açısından kentsel rekreasyon alanlarındaki süs bitkilerinin etnobotanik kullanımlarının belirlenmesi oldukça değerlidir (Fonseca ve Balick, 2018).

Bu çalışma farklı kullanım niteliklerine sahip kentsel rekreasyon alanlarında kullanılan odunsu süs bitkisi taksonlarının etnobotanik kullanımlarının belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Amaca yönelik olarak Çanakkale kentindeki yoğun kullanıma sahip bazı rekreasyon alanları incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın ana materyalini Çanakkale ili merkezinde bulunan ve çok sayıda kullanıcıya hitap eden rekreasyon alanlarının peyzaj düzenlemelerinde kullanılan odunsu bitki taksonları oluşturmaktadır. Çanakkale ili Marmara Bölgesi'nde Marmara Denizi ve Ege Denizi'nin birbirine bağlandığı noktada yer almakta olup, 25° 35' – 27° 45' doğu boylamları ve 39° 30' - 40° 42' kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. İlin toplam yüzölçümü 9737 km²'dir (Çanakkale Belediyesi, 2024). Çanakkale ilinde Akdeniz ve Karadeniz iklimlerinin geçiş iklimi hakimdir ve yıllık ortalama yağış miktarı 600-1200 mm arasında değişmektedir (Karayel ve Akçura, 2016). Çalışmada Çanakkale kent merkezinde yoğun kullanıma sahip 2 ayrı kıyı alanı peyzaj düzenlemesi, 1 kent parkı ve 1 üniversite kampüs yerleşkesi gibi farklı niteliklere sahip 4 alanda incelemeler yapılmıştır. İnceleme yapılan alanlar; Eski Kordon ve Yeni Kordon kıyı alanları, Halk Bahçesi kent parkı ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi alanlarıdır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmada incelenen alanlar. 1) Eski Kordon, 2) Halk Bahçesi, 3) Yeni Kordon, 4) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi (Vikipedi, 2024a; Vikipedi, 2024b, Vikipedi, 2024c, Google Earth Pro, 2024'ten değiştirilerek)

- Eski Kordon; Çanakkale ilinin Cevat Paşa mahallesinde, Kayserili Ahmet Paşa Caddesi ve Çanakkale Boğazı boyunca uzanmaktadır. Aynı zamanda alan 67000 m² yüzey alanına sahip, Çanakkale feribot limanı ve Necip Paşa Camii arasında kalan bir kıyı alanıdır.
- Halk bahçesi; Çanakkale ilinin Cevat Paşa Mahallesi'nde, İnönü Caddesi, Kayserili Ahmet Paşa Caddesi, Zirveye Sokak ve Mehmetçik Bulvarı arasında bulunan ve 34188 m² yüzey alanına sahip bir kent parkıdır.
- Yeni Kordon alanı; Çanakkale ilinin Barbaros Mahallesi'nde, İğnelik Sokak ve Çanakkale Boğazı boyunca uzanmaktadır. Aynı zamanda alan 20480 m² yüzey alanına sahip, Anadolu Hamidiye Tabyaları ve Çanakkale Belediyesi Barış Kafe arasında kalan bir kıyı alanıdır.
- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi alanı; Çanakkale ilinin Barbaros Mahallesi'nde, Çanakkale – İzmir asfaltı ve Prof. Dr. Sevim Buluç sokağının kesiştiği alanda başlayarak uzanan toplamda 319 ha yüzey alanına sahip bir üniversite yerleşke alanıdır.

Araştırmada yerinde gözlem ve literatür analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma alanları yerinde incelenerek belirlenen alanların peyzaj düzenlemelerinde kullanılan odunsu süs bitkisi türleri tespit edilerek listelenmiştir. Daha sonra belirlenen bitki türleri içerisinde etnobotanik yönden kullanılan kısımları kullanım alanları literatür taramaları ile belirlenip yeni listeler oluşturulmuştur. Elde edilen veriler IBM SPSS 27 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda; bitki türlerinin alanlara göre dağılımları, etnobotanik yönden kullanılan türlerin familyalara göre dağılımı, türlerin yaşam formlarına göre dağılımı, kullanılan kısımlarının oransal dağılımları belirlenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Çanakkale ilinde inceleme alanlarının peyzaj düzenlemelerinde tespit edilen 114 odunsu süs bitkisi taksonunun 97'sinin etnobotanik kullanımının olduğu belirlenmiştir. Alanlarda tespit edilen etnobotanik kullanıma sahip odunsu süs bitkileri Tablo 1'de belirtilmiştir. Tablo 1'de incelenen alanlardan Eski Kordon kıyı alanı peyzaj düzenlemesi "1", Halk bahçesi kent parkı alanı "2", Yeni Kordon kıyı alanı peyzaj düzenlemesi ise "3" ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu kampüs yerleşkesi alanı ise "4" ile kodlanmıştır.

Tablo 1. Çanakkale ili kıyı alanları peyzaj düzenlemelerinde etnobotanik kullanıma sahip odunsu süs bitkileri (Şenkardeş, 2014; Ballesteros vd., 2016; Uzun ve Kaya, 2016; Aslan, 2018; Mautone vd., 2019; Sabo ve Knezevic, 2019; Bellikci Koyu, 2020; Xiong vd., 2020; Ekren ve Çorbacı, 2021; Karakaya vd., 2022; Adaçay, 2023; Yang vd., 2023; İlbaş vd., 2024; Seyidoğlu Akdeniz ve Yener, 2024)

Bitki Taksonu	Familiya	Tespit Edildiği Alan	Etnobotanik Kullanımları	Kullanılan Kısımları
<i>Abelia × grandiflora</i> (Rovelli ex André) Rehder	Caprifoliaceae	2,4	Tıbbi	Tohum
<i>Abies nordmanniana</i> (Steven) Spach	Pinaceae	4	Tıbbi, Süs ve Eşya Yapımı	Yaprak, Reçine ve Kozalak
<i>Acer negundo</i> L.	Sapindaceae	2,3,4	Tıbbi, Gıda, Eşya Yapımı ve Yakacak	Odun ve Özsuğu
<i>Acer palmatum</i> Thunb.	Sapindaceae	4	Tıbbi, Gıda ve Yakacak	Odun, Gövde ve Özsuğu
<i>Acer platanoides</i> L.	Sapindaceae	4	Gıda ve Boya	Özsuğu ve Kabuk
<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	Sapindaceae	2,3,4	Tıbbi ve Gıda	Özsuğu, Kabuk ve Sap
<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Sapindaceae	2,4	Tıbbi ve Gıda	Çiçek, Meyve ve Yaprak
<i>Albizia julibrissin</i> Durazz.	Fabaceae	2,4	Tıbbi ve Gıda	Çiçek ve Yaprak
<i>Berberis thunbergii</i> DC.	Berberidaceae	1,2,3,4	Tıbbi ve Gıda	Meyve, Yaprak ve Kök
<i>Betula alba</i> L.	Betulaceae	2,4	Tıbbi	Reçine
<i>Betula pendula</i> Roth	Betulaceae	4	Tıbbi, Gıda, Yakacak, Boya, Eşya Yapımı ve Böcek Kovucu	Odun, Yaprak, Kabuk, Dal ve Reçine
<i>Buxus sempervirens</i> L.	Buxaceae	3,4	Eşya Yapımı	Odun
<i>Castanea sativa</i> Mill.	Fagaceae	2	Gıda	Meyve
<i>Catalpa bignonioides</i> Walter	Bignoniaceae	1,2,4	Tıbbi	Meyve, Yaprak ve Kabuk

<i>Cedrus atlantica</i> (Endl.) Manetti ex Carrière	<i>Pinaceae</i>	4	Tıbbi ve Böcek Kovucu	Kabuk ve Esansiyel Yağ
<i>Cedrus deodara</i> (Roxb. ex D.Don) G.Don	<i>Pinaceae</i>	4	Tıbbi, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun, Yaprak ve Kabuk
<i>Cedrus libani</i> (L.) A.Rich.	<i>Pinaceae</i>	2,4	Tıbbi, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun, Yaprak, Gövde ve Kozalak
<i>Celtis australis</i> L.	<i>Cannabaceae</i>	2	Tıbbi, Gıda ve Boya	Meyve, Yaprak, Kabuk ve Tohum
<i>Cercis siliquastrum</i> L.	<i>Fabaceae</i>	1,2,4	Tıbbi, Gıda ve Eşya Yapımı	Odun, Çiçek ve Yaprak
<i>Chaenomeles speciosa</i> (Sweet) Nakai	<i>Rosaceae</i>	4	Gıda	Meyve
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (A.Murray bis) Parl.	<i>Cupressaceae</i>	4	Tıbbi	Reçine
<i>Cornus alba</i> L.	<i>Cornaceae</i>	2,4	Gıda	Meyve
<i>Cotinus coggygia</i> Scop.	<i>Anacardiaceae</i>	4	Tıbbi ve Boya	Yaprak, Kabuk ve Genç Sürgün
<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	<i>Rosaceae</i>	4	Tıbbi ve Gıda	Çiçek, Meyve ve Yaprak
<i>Cryptomeria japonica</i> (Thunb. ex L.f.) D.Don	<i>Cupressaceae</i>	4	Tıbbi, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun ve Reçine
<i>Cupressus arizonica</i> (Greene) Bartel	<i>Cupressaceae</i>	2,3,4	Eşya Yapımı	Odun
<i>Cupressus macrocarpa</i> (Hartw.) Bartel	<i>Cupressaceae</i>	1,2,3,4	Eşya Yapımı	Odun
<i>Cupressus sempervirens</i> L.	<i>Cupressaceae</i>	2,3,4	Tıbbi, Gıda, Eşya Yapımı ve Böcek Kovucu	Odun, Reçine, Çiçek ve Kozalak
<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	<i>Elaeagnaceae</i>	2,3,4	Tıbbi, Gıda, Eşya Yapımı, Arıcılık ve Kozmetik	Çiçek, Meyve, Esansiyel Yağ ve Tohum
<i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl.	<i>Rosaceae</i>	2,3,4	Tıbbi, Gıda	Çiçek, Meyve ve Yaprak
<i>Eucalyptus camaldulensis</i> Dehnh.	<i>Myrtaceae</i>	4	Tıbbi	Esansiyel Yağ
<i>Euonymus japonicus</i> Thunb.	<i>Celastraceae</i>	1,2,3,4	Tıbbi, Gıda ve Boya	Yaprak ve Kabuk
<i>Euryops pectinatus</i> Cass.	<i>Asteraceae</i>	1,3,4	Tıbbi	Çiçek
<i>Ficus carica</i> ex L.	<i>Moraceae</i>	2,4	Tıbbi ve Gıda	Meyve ve Yaprak
<i>Fraxinus excelsior</i> L.	<i>Oleaceae</i>	1,2,3,4	Tıbbi, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun, Gövde, Yaprak ve Kabuk
<i>Ginkgo biloba</i> L.	<i>Ginkgoaceae</i>	4	Tıbbi ve Gıda	Meyve, Yaprak ve Tohum
<i>Gleditsia triacanthos</i> L.	<i>Fabaceae</i>	2,4	Tıbbi ve Gıda	Meyve, Kabuk ve Tohum
<i>Hedera helix</i> L.	<i>Araliaceae</i>	2,4	Tıbbi ve Eşya Yapımı	Yaprak
<i>Hibiscus syriacus</i> L.	<i>Malvaceae</i>	2,4	Tıbbi, Gıda, Boya ve Kozmetik	Çiçek ve Yaprak
<i>Hydrangea macrophylla</i> (Thunb.) Ser.	<i>Hydrangeaceae</i>	4	Tıbbi ve Gıda	Yaprak
<i>Ilex aquifolium</i> L.	<i>Aquifoliaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Hayvan Yemi	Meyve ve Yaprak
<i>Juglans regia</i> L.	<i>Juglandaceae</i>	1,2,4	Tıbbi, Gıda, Boya, Eşya Yapımı ve Yakacak	Odun, Meyve, Yaprak ve Tohum
<i>Juniperus sabina</i> L.	<i>Cupressaceae</i>	2,4	Tıbbi, Böcek Kovucu ve Kozmetik	Yaprak ve Genç Sürgün
<i>Koelreuteria paniculata</i> Laxm.	<i>Sapindaceae</i>	4	Tıbbi ve Gıda	Çiçek, Meyve, Yaprak ve Sürgün
<i>Lagerstroemia indica</i> L.	<i>Lythraceae</i>	2,4	Tıbbi ve Gıda	Çiçek, Yaprak ve Kabuk
<i>Laurus nobilis</i> L.	<i>Lauraceae</i>	2,4	Tıbbi, Gıda, Yakacak ve Kozmetik	Odun, Meyve, Yaprak ve Tohum
<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.	<i>Lamiaceae</i>	2,3,4	Tıbbi, Gıda, Kozmetik	Çiçek ve Esansiyel Yağ
<i>Ligustrum ovalifolium</i> Hassk.	<i>Oleaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Eşya Yapımı	Odun, Kabuk ve Kök

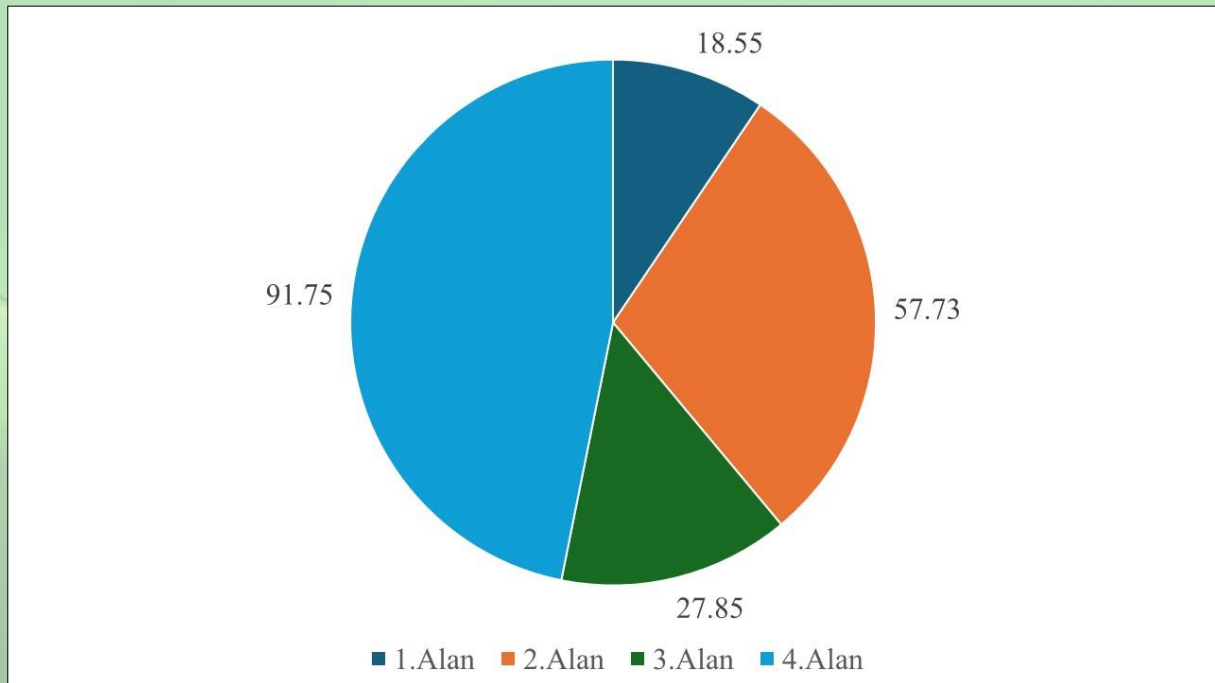

<i>Ligustrum vulgare</i> L.	<i>Oleaceae</i>	1,4	Tıbbi, Süs ve Boya	Meyve, Yaprak ve Dal
<i>Liquidambar styraciflua</i> L.	<i>Altingiaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda, Yakacak, Eşya Yapımı ve Kozmetik	Odun ve Reçine
<i>Liriodendron tulipifera</i> L.	<i>Magnoliaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Eşya Yapımı	Odun, Kabuk ve Kök
<i>Lonicera japonica</i> Wall.	<i>Caprifoliaceae</i>	2	Tıbbi, Gıda ve Kozmetik	Çiçek, Meyve, Yaprak ve Tohum
<i>Magnolia grandiflora</i> L.	<i>Magnoliaceae</i>	1,3,4	Tıbbi, Gıda ve Eşya Yapımı	Odun ve Kabuk
<i>Mahonia aquifolium</i> (Pursh) Nutt.	<i>Berberidaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Boya	Meyve
<i>Malus × floribunda</i> Siebold ex Van Houtte	<i>Rosaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Yakacak	Odun ve Meyve
<i>Malus sylvestris</i> (L.) Mill.	<i>Rosaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Yakacak	Odun ve Meyve
<i>Melia azedarach</i> L.	<i>Meliaceae</i>	2,4	Tıbbi, Gıda ve Eşya Yapımı	Meyve ve Yaprak
<i>Morus alba</i> L.	<i>Moraceae</i>	2,3,4	Tıbbi ve Gıda	Meyve, Yaprak ve Kabuk
<i>Nandina domestica</i> Thunb.	<i>Berberidaceae</i>	3,4	Tıbbi	Kök
<i>Nerium oleander</i> L.	<i>Apocynaceae</i>	1,2,3,4	Tıbbi	Yaprak
<i>Olea europaea</i> L.	<i>Oleaceae</i>	2,3,4	Tıbbi, Gıda, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun, Meyve, Yaprak ve Yağ
<i>Paulownia tomentosa</i> (Thunb.) Steud.	<i>Paulowniaceae</i>	2,4	Yakacak, Eşya Yapımı	Odun, Kabuk ve Gövde
<i>Phoenix canariensis</i> H.Wildpret	<i>Arecaceae</i>	2,4	Gıda	Meyve
<i>Picea pungens</i> Engelm.	<i>Pinaceae</i>	2,4	Tıbbi ve Gıda	Tohum, Çiçek ve Genç Sürgün
<i>Pinus brutia</i> Ten.	<i>Pinaceae</i>	1,2,3,4	Tıbbi, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun, Kozalak
<i>Pinus mugo</i> Turra	<i>Pinaceae</i>	4	Tıbbi ve Kozmetik	Yaprak, Dal ve Sürgün
<i>Pinus pinea</i> L.	<i>Pinaceae</i>	2,4	Tıbbi, Gıda ve Yakacak	Odun, Yağ, Tohum ve Kozalak
<i>Platanus orientalis</i> L.	<i>Platanaceae</i>	1,2,3,4	Tıbbi, Gıda, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun, Meyve ve Yaprak
<i>Populus alba</i> L.	<i>Salicaceae</i>	2,4	Tıbbi, Gıda, Boya ve Eşya Yapımı	Gövde, İç Kabuk ve Kabuk
<i>Populus nigra</i> Mill.	<i>Salicaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda, Yakacak, Eşya Yapımı ve Kerestecilik	Odun, Yaprak, Kabuk ve Dal
<i>Populus tremula</i> L.	<i>Salicaceae</i>	3,4	Tıbbi, Gıda ve Eşya Yapımı	Kabuk ve Odun
<i>Prunus armeniaca</i> L.	<i>Rosaceae</i>	2	Gıda	Meyve
<i>Prunus avium</i> (L.) L.	<i>Rosaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda, Yakacak, Kozmetik ve Eşya Yapımı	Odun, Gövde, Çiçek, Yaprak ve Meyve
<i>Prunus cerasifera</i> Popov	<i>Rosaceae</i>	2,3,4	Gıda	Meyve
<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) Rchb.	<i>Rosaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda, Eşya Yapımı	Gövde, Odun, Meyve, Esansiyel Yağ
<i>Prunus persica</i> (L.) Batsch	<i>Rosaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Boya	Meyve ve Yaprak
<i>Punica granatum</i> L.	<i>Lythraceae</i>	1,2,4	Tıbbi, Gıda ve Kozmetik	Meyve ve Kabuk
<i>Pyracantha coccinea</i> M.Roem.	<i>Rosaceae</i>	2,4	Tıbbi ve Gıda	Meyve ve Kök
<i>Quercus coccifera</i> L.	<i>Fagaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Boya	Kabuk, Yaprak, Kabuk ve Tohum
<i>Quercus rubra</i> L.	<i>Fagaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun, Kabuk ve Tohum
<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	<i>Fabaceae</i>	1,2,3,4	Tıbbi, Gıda, Yakacak ve Eşya Yapımı	Odun ve Çiçek
<i>Rosa semperflorens</i> Desf.	<i>Rosaceae</i>	2,4	Tıbbi ve Kozmetik	Çiçek
<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	<i>Lamiaceae</i>	4	Tıbbi, Gıda ve Kozmetik	Yaprak ve Çiçek

<i>Salix babylonica</i> L.	<i>Salicaceae</i>	2,4	Tıbbi, Gıda, Eşya Yapımı ve Arıcılık	Odun, Yaprak ve Kabuk
<i>Syringa vulgaris</i> L.	<i>Oleaceae</i>	2	Tıbbi ve Kozmetik	Çiçek ve Kabuk
<i>Tamarix tetrandra</i> Pall. ex M.Bieb.	<i>Tamaricaceae</i>	4	Tıbbi ve Eşya Yapımı	Gövde, Kabuk ve Dal
<i>Taxus baccata</i> L.	<i>Taxaceae</i>	2,4	Tıbbi, Gıda ve Eşya Yapımı	Odun, Meyve ve Yaprak
<i>Thuja occidentalis</i> L.	<i>Cupressaceae</i>	2,4	Tıbbi ve Gıda	İç Kabuk, Yaprak, Dal, Reçine ve Tomurcuk
<i>Tilia tomentosa</i> Moench	<i>Malvaceae</i>	2,4	Tıbbi ve Gıda	Çiçek, Meyve ve Yaprak
<i>Trachycarpus fortunei</i> (Hook.) H.Wendl.	<i>Arecaceae</i>	1,3,4	Tıbbi ve Eşya Yapımı	Meyve, Kabuk ve Kök
<i>Ulmus minor</i> Miller	<i>Ulmaceae</i>	2,4	Tıbbi	Kök ve Kabuk
<i>Viburnum lucidum</i> Mill.	<i>Viburnaceae</i>	1,3	Tıbbi, Gıda ve Eşya Yapımı	Gövde, Meyve, Yaprak ve Dal
<i>Viburnum tinus</i> L.	<i>Viburnaceae</i>	1,2,3,4	Tıbbi	Meyve ve Yaprak
<i>Vitex agnus-castus</i> L.	<i>Lamiaceae</i>	2	Tıbbi	Tohum ve Esansiyel Yağ
<i>Washingtonia filifera</i> (T.Moore & Mast.) H.Wendl. ex de Bary	<i>Arecaceae</i>	4	Gıda ve Eşya Yapımı	Gövde, Meyve ve Yaprak
<i>Washingtonia robusta</i> H.Wendl.	<i>Arecaceae</i>	1,2,3	Gıda ve Eşya Yapımı	Gövde, Meyve ve Yaprak
<i>Yucca filamentosa</i> L.	<i>Asparagaceae</i>	4	Tıbbi ve Kozmetik	Kök

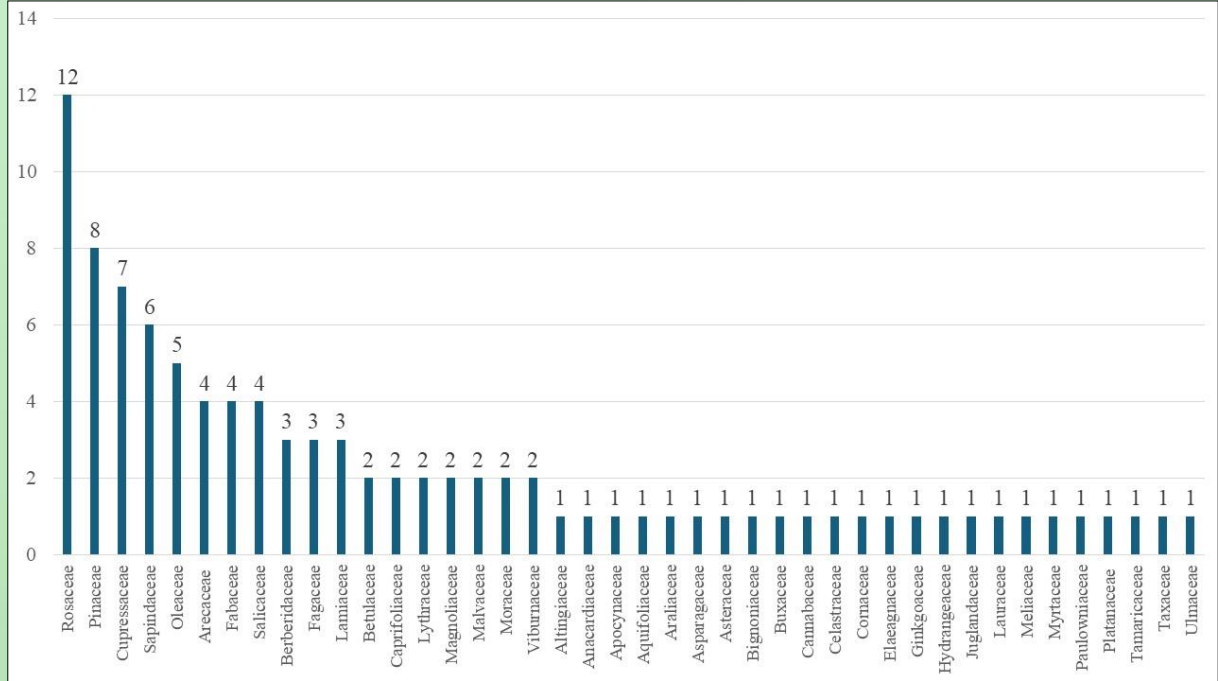
Tablo 1’de yer alan Çanakkale ili rekreasyon alanlarında kullanılan odunsu bitki türlerinin etnobotanik kullanıma sahip olanlarının alanlara göre dağılımı oransal olarak hesaplanmıştır. Buna göre, etnobotanik kullanıma sahip taksonlar bakımından en zengin alanın % 91.75’lik oranla Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi olduğu görülmektedir. Daha sonra dağılım sırasıyla; % 57.73 oranla Halk Bahçesi kent parkı, % 27.85 oranla Yeni Kordon alanı ve % 18.55 oranla Eski Kordon alanının olduğu belirlenmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Etnobotanik kullanıma sahip bitkilerin alanlara göre oransal (%) dağılımı

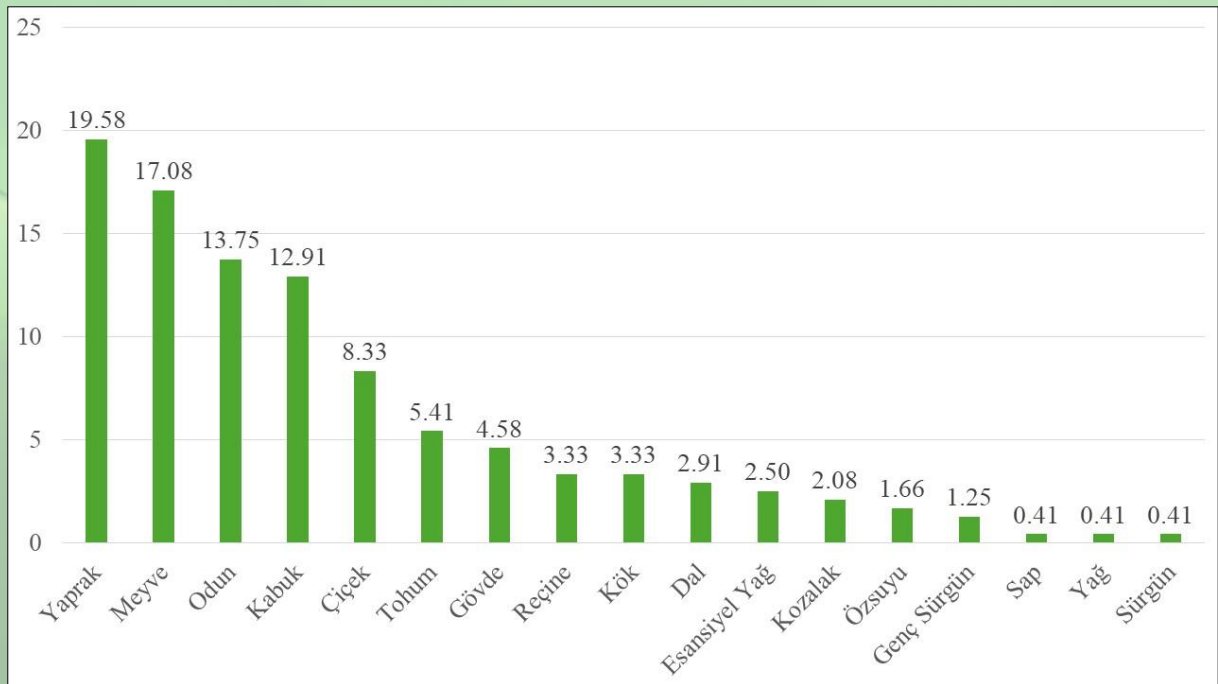

Çalışma alanlarında yer alan ve etnobotanik kullanıma sahip bitki taksonlarına ait oldukları familyalar bakımında değerlendirilmiştir. Tablo 1’de yer alan bitki taksonlarının familyalara göre dağılımı tespit edilmiştir. Buna göre en çok bitki taksonunun 12 takson ile *Rosaceae* familyasında yer aldığı belirlenmiştir. *Rosaceae* familyasının ardından en çok takson sayısına sahip ikinci familyanın ise 8 takson ile *Pinaceae* familyası olduğu tespit edilmiştir. Takson sayılarının familyalara göre dağılımı Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3. Etnobotanik kullanıma sahip bitki taksonlarının familyalara göre dağılımı

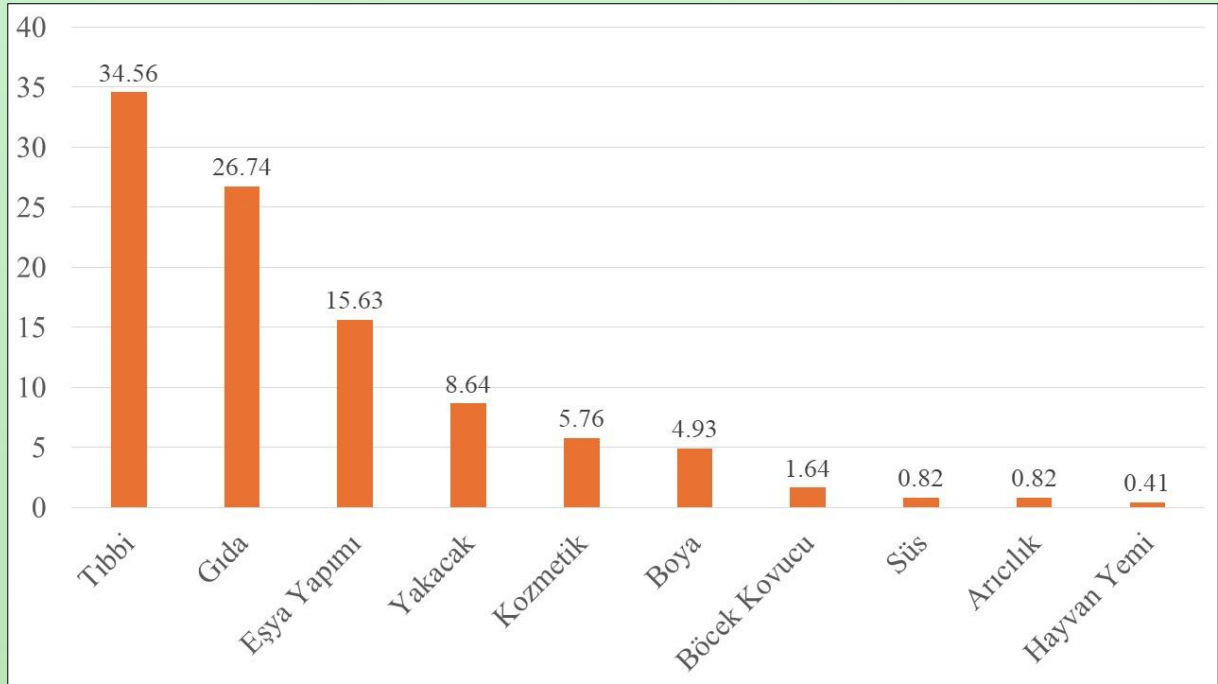
Alanlarda incelenen ve etnobotanik kullanıma sahip olduğu belirlenen bitki taksonlarının etnobotanik açıdan en çok kullanılan kısımları oransal olarak hesaplanmıştır. Bitkilerin kullanılan kısımlarının 17 farklı şekilde olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan kısımların oransal dağılımları Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4. Bitkilerin kullanılan kısımlarının oransal (%) dağılımı

Alanlarda incelenen ve Tablo 1’de belirtilen bitki taksonlarının etnobotanik kullanım alanları oransal olarak hesaplanmıştır. Bitki taksonlarının 10 farklı etnobotanik kullanım alanının olduğu tespit edilmiştir. Etnobotanik kullanım alanlarının oransal dağılımı Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 5. Bitki taksonlarının etnobotanik kullanım alanlarının oransal (%) dağılımı

Seyidoğlu Akdeniz ve Yener, (2024) çalışmalarında Bursa ili kent parklarının peyzaj düzenlemelerinde kullanılan odunsu süs bitkilerini etnobotanik inceleme yapmışlardır. Çalışmalarında bitki taksonlarının alanlara göre dağılımı, etnobotanik kullanılan kısımları ve kullanım alanlarının üzerinde istatistiksel analizler yapmışlardır. Buna göre elde ettikleri sonuçlarda etnobotanik kullanıma sahip olduğunu belirledikleri bitki taksonlarının en çok *Pinaceae* familyasında olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmada ise etnobotanik kullanıma sahip taksonların ise en çok *Rosaceae* familyasında olduğu belirlenmiştir. Aynı çalışmada bitkilerin etnobotanik kullanılan kısımlarının kısımlarının “yaprak”, en çok kullanıldığı alanın ise tıbbi olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmada da bitkilerin etnobotanik kullanılan kısımlarının kısımlarının “yaprak”, en çok kullanıldığı alanın ise tıbbi olduğu belirlenmiştir. Yöntem bakımından bu çalışma benzerlik gösterse de araştırma yapılan il ve araştırma alanlarının nitelikleri bakımından farklılık göstermektedir.

Sonuç

Kentsel rekreasyon alanlarında bitkisel materyaller estetik ve işlevsel özelliklerinin yanında insanlar tarafından tıp, gıda, yakacak, eşya yapımı vb. şekillerde de kullanılmışlardır. Etnobotanik kullanıma sahip bu bitki taksonları kent peyzajında kullanımlarının yanında sahip oldukları diğer özellikleri ile kent ekonomisine de katkı sağlamaktadır. Çanakkale ili yoğun kullanıma sahip rekreasyon alanları örneğinde gerçekleştirilen bu çalışmada Çanakkale ili merkezinde yer alan 2 adet kıyı alanı peyzaj düzenlemesi, 1 adet kent parkı ve 1 adet üniversite yerleşkesi alanlarındaki odunsu süs bitkisi taksonları incelenmiştir. Buna göre kentsel rekreasyon alanlarında tespit edilen 114 taksonun 97’sinin etnobotanik kullanıma (% 85.08) sahip olduğu görülmüştür. Araştırma alanlarında yer alan odunsu bitkilerden en çok etnobotanik kullanıma sahip olan bitki barındıran alan % 91.75 oranla Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi alanıdır. Familyalar açısından alanlarda tespit edilen bitkiler değerlendirildiğinde; en çok *Rosaceae* familyasından bitkilerin etnobotanik özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.

Kentsel rekreasyon alanlarında kullanılan odunsu süs bitkilerinden etnobotanik kullanıma sahip olan taksonlar için farkındalık yaratılmalıdır. İnsan-doğa ilişkilerinin farklı bir yönden geliştirilmesi için rekreasyon alanlarındaki bitkiler üzerine bitkilerin etnobotanik açıdan kullanım amaçları ve kullanılan kısımları gibi özelliklerinin belirtildiği etiketler yapılabilir. Bu şekilde peyzaj alanlarında sıklıkla kullanılan bitkiler ile insan ilişkileri geliştirilerek gelecek nesillere de bu bilgiler aktarılabilir. Etnobotanik özelliklere sahip ve kent florasında doğal

olarak yer alan bitki taksonlarının rekreasyon alanlarında kullanım oranlarının artırılması ile kentsel biyoçeşitlilik de korunarak artırılabilir.

Kaynaklar

- Adaçay, S. (2023). Alanya'nın Etnobotanikleri. Yüksek Lisans Tezi, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta, Türkiye.
- Aslan, M. (2018). Şanlıurfa il merkezinde aktarlarında satılan tıbbi ve aromatik bitkiler ve kullanımı. *Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences (EJONS)*, 2(5), 113-120.
- Ballesteros, J. L., Bracco, F., Cerna, M., Vita Finzi, P., & Vidari, G. (2016). Ethnobotanical Research at the Kutukú Scientific Station, Morona-Santiago, Ecuador. *BioMed Research International*, 2016(1), 9105746. <https://doi.org/10.1155/2016/9105746>.
- Bellikci Koyu, E. (2020). Türkiye'nin Etnobotanik Veritabanı. Doktora Tezi, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Demir, E., Sürmen, B., Özer, H., & Kutbay, H. G. (2017). Salıpazarı ve çevresinde (Samsun/Türkiye) doğal olarak yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 68-78.
- Ekren, E., & Çorbacı, Ö. L. (2021). Etnobotanik kullanım olanakları üzerine bir araştırma: Rize kentsel açık yeşil alanlar örneği. *Journal of Anatolian Environmental and Animal Sciences*, 6(4), 487-497. <https://doi.org/10.35229/jaes.945633>.
- Erduran Nemutlu, F. (2013). Çanakkale'de dış mekân süs bitkisi işletmelerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 13(1), 72-83.
- Fonseca, F. N., & Balick, M. J. (2018). Plant-knowledge adaptation in an urban setting: Candomblé ethnobotany in New York City. *Economic Botany*, 72, 56-70. <https://doi.org/10.1007/s12231-018-9405-7>.
- Gür, N., & Kahraman, Ö. (2022). Dikey bahçelerin kentsel biyoçeşitliliğe etkisi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 10(1), 342-355. <https://doi.org/10.29130/dubited.934578>.
- İlbaş, A. İ., Beyzi, E., Çimen, M., & Polat, A. (2024). Develi İlçesi ve Civarında Yetişen Bazı Doğal Tıbbi Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri ve Yerel Kullanımı. *Erciyes Tarım ve Hayvan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 17-24. <https://doi.org/10.55257/ethabd.1388358>.
- Karakaya, S., Kımışoğlu, Z., Yılmaz, S. V., Aksakal, Ö., Sümbüllü, Y. Z., İncekara, Ü., & Polat, A. (2022). Traditional Medicinal Plants Used in Dermatologic Disorders in Ardahan, Iğdır and Kars. *Sakarya University Journal of Science*, 26(6), 1142-1158. <https://doi.org/10.16984/saufenbilder.1133853>.
- Karayel, H. B., & Akçura, M. (2016). Farklı lokasyonlarda yetiştirilen Anadolu adaçayı (*Salvia fruticosa* Mill.)'in uçucu yağ bileşenlerindeki değişimlerin incelenmesi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 13(1), 13-23.
- Korkmaz, M., & Alpaslan, Z. (2014). Ergen Dağı Erzincan-Türkiye'nin etnobotanik özellikleri. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 1(3), 1-31.
- Mautone, M., De Martino, L., & De Feo, V. (2019). Ethnobotanical research in Cava de'Tirreni area, Southern Italy. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 15, 1-21. <https://doi.org/10.1186/s13002-019-0330-3>.
- Sabo, V. A., & Knezevic, P. (2019). Antimicrobial activity of *Eucalyptus camaldulensis* Dehn. plant extracts and essential oils: A review. *Industrial crops and products*, 132, 413-429. <https://doi.org/10.1016/j.indcrop.2019.02.051>.
- Akdeniz, N. S., & Yener, Ş. D. Kent Parklarında Kullanılan Odunsu Peyzaj Bitkileri Üzerine Etnobotanik Bir Araştırma. *Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 38(1), 203-220. <https://doi.org/10.20479/bursauludagziraat.1456033>.
- Şenkardeş, İ. (2014). Nevşehir'in Güney İlçelerinde (Acıgöl, Derinkuyu, Gülşehir, Nevşehir-Merkez, Ürgüp) Etnobotanik Araştırmalar. Doktora Tezi, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Uzun, M., & Kaya, A. (2016). Ethnobotanical research of medicinal plants in Mihalgazi (Eskişehir, Turkey). *Pharmaceutical biology*, 54(12), 2922-2932. <https://doi.org/10.1080/13880209.2016.1194863>.
- Xiong, Y., Sui, X., Ahmed, S., Wang, Z., & Long, C. (2020). Ethnobotany and diversity of medicinal plants used by the Buyi in eastern Yunnan, China. *Plant Diversity*, 42(6), 401-414. <https://doi.org/10.1016/j.pld.2020.09.004>.
- Yang, R., Pei, S., Xie, Y., Yan, X., Inta, A., & Yang, L. (2023). Ethnobotanical research on dye plants used by the baiyi indigenous peoples' from Heqing County, Dali, Yunnan, China. *Diversity*, 15(7), 856. <https://doi.org/10.3390/d15070856>.

